

Секція: Економіка туризму

Покоłodна Марія Миколаївна

кандидат географічних наук, доцент

Харківський національний університет імені О.М. Бекетова

м. Харків, Україна

Салій Вікторія Сергіївна

магістр спеціальності 242 Туризм

Харківського національного університету імені О.М. Бекетова

м. Харків, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ТА ПОТЕНЦІАЛ ПРИРОДОЗНАВЧИХ ЕКСКУРСІЙ В ХАРКІВСЬКОМУ РЕГІОНІ

Природознавчі екскурсії – це різновид тематичних екскурсій які мають на меті розширення природничо-наукових знання, виховання любові до рідного краю, розвиток естетичного смаку, виступають змістовною формою відпочинку та екологічної освіти і виховання. Оскільки місцем проведення таких екскурсій здебільшого виступають відкриті природні простори і відповідно проходять вони на свіжому повітрі їх актуальність, особливо в період всесвітньої ковід-кризи зростає. Крім того зростанню інтересів суспільства до природничої тематики та збереження навколишнього природного середовища сприяють і про-екологічні настрої в прогресивних верствах суспільства. Саме тому дослідження особливостей та потенціальних можливостей організації та проведення даного виду екскурсій є актуальним питанням для сучасного етапу розвитку екскурсійної діяльності.

За змістом природознавчі екскурсії поділяються на оглядові та тематичні. Тематичні екскурсії в свою чергу можуть бути: ботанічними, зоологічними, гідрологічними, геологічними, по унікальних пам'ятках

природи.

Щодо оглядових екскурсій, то їх зміст розкриває географічне положення певних територій та її природні умови: геологічна будова і корисні копалини, рельєф, клімат, рослинний і тваринний світ. Оглядова екскурсія повинна будуватися по підтемах, що поєднуються між собою логічними переходами, що відбивають взаємозв'язок предметів і явищ у природі. Завжди в такі багатотемні природничі екскурсії включена підтема охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних багатств.

Щодо тематичних екскурсій, то серед них ботанічні екскурсії є найбільш поширеними. Так потенціал Харківській області дозволяє організувати наступні екскурсії: «Дендрологічний парк Харківського національного аграрного університету імені В. В. Докучаєва», «Краснокутський дендрологічний парк».

При проведенні зоологічних екскурсій потрібно розкрити вплив біологічних умов на видовий склад, розвиток, чисельність, міграцію тварин. Щодо прикладів таких екскурсій у Харківській області, то це «Екскурсія до Державного музею природи Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (відділ хребетних тварин)», «Екскурсія до Екопарку Фельдмана», «Екскурсія до Харківського зоологічного парку» та інші.

Щодо гідрологічних екскурсій, то вони переважно організовуються до узбережжя морів, водоспадів, озер чи річок. На Харківщині можна організувати екскурсії до парку Саржин Яр, де протікає річка Саржинка та до скверу Стрілка. Крім того, є гідрологічні пам'ятки природи, одне з яких – це джерело ім. Г. С. Сковороди, що розташоване між смт. Бабаї та Високий, у лісовому масиві.

Стосовно геологічних екскурсій, то вони знайомлять із походженням і будівлею Землі, багатствами надр, розповідають про значення корисних

копалин. У Харкові це можуть бути: «Експерсія до Державного музею природи Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (геологічний відділ)», «Експерсія до геологічної пам'ятки природи – гори Кременець м. Ізюм».

Далі зупинимося більш детально на особливостях розробки та методиці проведення природознавчих експерсій.

Опис природи в природознавчих експерсіях може мати як науковий так і літературний характер. В такому випадку в експерсії зачитуються вірші, уривки прози, створені письменниками та поетами під час перебування в різних куточках природи, або безпосередньо в місцевості проведення експерсії.

Об'єкти природознавчих експерсій знаходяться в постійному русі, у взаємозв'язку, змінюють свій вигляд (луг навесні й восени, море в штиль і шторм), а об'єкти або природні явища іноді не можна показати в натурі (ми чуємо спів птахів, але їх самих не бачимо). На це випадок потрібно ретельно готувати та відпрацьовувати прийоми використання та демонстрації матеріалів портфеля експерсовода. Портфель природничої експерсії може включати: аудіозаписи, відеоматеріали, фотозображення, різні колекції.

При підготовці експерсії важливо враховувати транспортну та пішохідну безпечну доступність до експерсійного об'єкту, зручність для огляду та спостереження.

У програмі експерсійного обслуговування обов'язково необхідно запланувати відпочинок експерсантів на природі (у лісі, біля водойми, на лузі), під час якого можна проводити інтерактивні заходи та прийом їжі. Спеціально для цього, наприклад, в національних-природних парках Харківської області існують обладнані рекреаційні зони.

Не менш важливою особливістю природознавчих експерсій є підготовка вступної частини, тобто вироблення та донесення до

екскурсантів вимог та рекомендацій щодо правил поведіння та дотримання вимог безпеки на природних об'єктах.

Природно, що у тематичних екскурсіях основна тема розкривається в кінцевому пункті тому, що під час переїзду об'єктів, зв'язаних з нею, може і не бути. Проте на шляху проходження групи зустрічаються об'єкти, що викликають інтерес в екскурсантів, про які екскурсовод дає довідки, тому важливим при підготовці даної екскурсії є дбайливе вивчення і відбір необхідної шляхової інформації та ілюстративних матеріалів «портфеля екскурсовода» до неї. Здебільшого такі матеріали носить краєзнавчий характер. Головною вимогою до змісту шляхової інформації є те, що в ній не повинний повторюватися матеріал екскурсії, що буде викладатися в кінцевому пункті даного маршруту. Досить часто природничу екскурсію поєднують з відвіданням тематичного музею чи окремої тематичної музейної експозиції.

З методичних прийомів розповіді в природознавчих екскурсіях найбільше часто прибігають до опису, характеристики і пояснення, завдяки яким можна розкрити причинні зв'язки між об'єктами природи. Глибше пізнати навколишню природу допомагають спостереження за рослинами, тваринами і явищами природи.

При показі об'єктів природи застосовується природничо-науковий аналіз, порівняння по подібності і розходженню. У природознавчих екскурсіях широко використовується прийом зорової реконструкції.

До природознавчих екскурсії по Харківській області належать такі які вже користуються популярністю серед споживачів це: «Екскурсія до НПП «Гомільшанські ліси», «Екскурсія до НПП «Слобожанський», «Екскурсія до НПП «Дворічанський» + Кицівська пустеля».

Отже, вище описані особливості природознавчих екскурсій слід враховувати під час їх розробки та проведення. Адже Харківська область має ще значний потенціал для організації даного виду тематичних

екскурсій, зокрема це регіональні ландшафтні парки, біостанція ХНУ ім. В.Н. Каразіна, пам’ятки природи в різних районах області, рекреаційні території біля Печенізького водосховища та Ізюму.

Література

1. Покогодна М. М. Організація екскурсійної діяльності : підручник / М. М. Покогодна; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 180 с.
2. Бабарицька В.К. Екскурсоведство і музеєзнавство: навч. посібник / В.К. Бабарицька, А.Я. Короткова, О.Ю. Малиновська. Київ: Альтерпрес, 2007. 462 с.